

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajovsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 9. avgusta 1856.

Tergovina s štajarskim vinom in pa štajarski vinorejci.

Posnetek iz 20. lista štaj. gosp. družbe *).

Postave za napravo velike tergovine s štajarskim vinom so poterrjene, in priprave za nabero deležnikov in delnic (akcij) so doveršene. Pričakuje se sedaj le, da bojo saj posestniki večjih negradov stopili v to družbo, ker jim je znano, da 25.000 veder tepkovca se spečá na leto v Gradcu, da se prodaja iz barovnic napravljeno vino, da čedalje bolj zginuje štajarsko vino iz gostivnic in da čedalje bolj peša kupčija z domačim vinom.

Naši vinorejci pa nočejo prav spoznati, kaj je vsega tega krivo, in zakaj pojemlje kupčija s štajarskim vinom. Pravijo, da za to, ker se ogersko vino zdaj smé brez vsega cola prodajati kamor koli, — ker ni voznikov zavolj železnice, — ker se judje pečajo z vinsko barantijo, — ker so kleti (hrami) slabi in se z vinom v njih prav ne ravna itd. Tega pa nočejo spoznati, da prenapeta ljubezen do domačega pridelka in presilna cena, koja se terja včasih celó za čvikek (Dreimännerwein) ste več krive kakor vse drugo, da je domača vinska kupčija čedalje slabaja.

Do leta 1846 je v Marburgu, poglavitnem mestu za kupčijo štajarskega vina, štartin v slabijih letinah veljal 25 do 35 fl., v dobrih pa 40 do 50 fl. Leta 1848 je poškočila cena na 50 do 60 fl. in lani celó na 80 do 100 fl. berž po tergatvi. V Lutenskih gorica, kjer je pred 10 leti štartin po 50 do 80 fl. veljal, so ga prodajali lani nekteri po 130 do 140 fl. Ko bi trenil se je ta cena hipoma razširila po vseh gorica in vsi vinorejci so ga deržali po ti ceni. Kaj pa je bilo iz tega? Vино je obležalo v hramih in še danes leži!

Ker niso vina ne na Ogorskem ne v Estrajhu tako vinsko ceno dosegle in se nasproti na Dunaji po gostivnicah še zmiraj precej dobro vino po 24 kraje. bokal pije, se mora človeku vprašanje usiliti: zakaj so ravno na Štajarskem vina se skor za 100 odstotkov (procent) podražile?

Vzrok tega moramo bojé iskati v slabih vinskih letinah 1849, 1850, 1851, 1852 in 1854, — v tertni bolezn, koja je tersje pokončala na Primorskem, Laškem in južnem Tirolskem, in pa v prenapeti ljubezni do domačega pridelka.

Nihče ne more tajiti prvih dveh vzrokov, ker sta gotova in sploh znana. Pa tudi tretjega vzroka nikakor ne more noben pošten tajiti. Ali niso naši vinorejci večidel enaki tistim staršem, ki na svojih otrocih le vse lepo in dobro vidijo, gerdega pa nič? Malokteri vinorejec je, da bi ne najdel pri svojem vinu vseh dobrot, ki jih ima prijetno in močno vino, — da bi ne rekel, da teče skoz gerlo kakor olje, in da je duhá kot naj slajše rože. Če eden v tistih gorica spečá svoj pridelk drago, ga tudi vsak drug tako hoče, pa ne pomisli, da lega, zemlja, tertne plemena, obdelovanje itd. delajo velike razložke, in da samo imé gorice še ne stori vsega.

*) Za Štajarce pisani pričujoči sostavek obsega tudi za druge vinorejce marsiktero pomina vredno drobtinico. Vred.

Stari narodi so napisavali na svoje tempeljne z velikimi čerkami: „Spoznavaj samega sebe!“ Mi bi svetovali našim vinorejcem, naj bi napisali na svoje hrame: „Spoznavajte pred vsem ceno tega, kar imate notri!“

Kdor hoče, da mu po sreči kupčija gré, naj že kupčuje s kakoršno koli robo, je treba, da ima zmiraj dobro blago, da je cena poštena, in da privoši tudi drugemu kaj kakor samemu sebi.

Natora je dobrovoljnemu človeku polajšala spoznanje vinske cene; položila je v grojzde dvé stvari, po kterih se posebno ravna dobrota vina: sladkor (cuker) in pa kislino. Vsak človek vé, da nezrelo grojzde je kisló, zrelo pa sladko; po tem sodi, da se kislina pred napravi kakor sladkor, in da kolikor bolj se slajša vino, toliko bolj se zgubiva kislina in toliko bolje prihaja vino.

Treba je tedaj, da se zvé, koliko cukra je v moštu, potem se vé tudi dobrota in cena vina. To se pa zvé po posebni moštvi vagi, koja je znana. Če funt cukra v vinu cenimo po 25 kraje.

je vedro vina z 50 gradi ali 10 funti cukra vredno 4 fl. 10 kr.

55	11	4	35
60	12	5	—
65	13	5	25
70	14	5	50
75	15	6	15
80	16	6	40
85	17	7	5
90	18	7	30
95	19	7	55
100	20	8	20
105	21	8	45
110	22	9	10
115	23	9	35

Ta cenitev vina ni izmišljena, ni le rajtenga na papirji, ampak je gotova, sto in sto let stara, znana resnica, koja je vinorejce že od nekda učila, koliko je mošt po tergatvi vreden, ako se ne terja prenapeta cena. Kadar je mošt postal vino, je šlo 10 odstotkov v zgubo, tedaj se mora tudi cena za 10 odstotkov povikšati, da gospodar nima zgube. Če je štartin mošta, na priliko, veljal, 50 fl., tedaj je cena vina prvo leto 55 fl., in če prištejemo še počez 7 fl. za druge gospodarske stroške na leto, je prava cena takega, eno leto starega vina 62 fl. za štartin. Naši vinorejci pa ga deržé po 80 fl., — zato ga nihče ne kupi, estrajske in ogerske vina pa se točijo na Štajarskem! (Konec sledi.)

Gospodarske novíce.

(Kako Amerikanci sirovo maslo (puter) delajo). Kadar so smetano posneli, jo denejo v platnen žakelj (platno za žakelj ne smé pretanko pa tudi ne predeblo biti), potem zavežejo žakelj in ga položé v jamo, koja so kodar koli na prostem kraji skopali; zasujejo jamo in pusté žakelj s smetano 25 ur notri. Ko je 24 ur preteklo, vzamejo že nekoliko stérjeno smetano vèn, in jo z metučkom (količkom) pognetejo, da se maslo loči od pinjenega mleka.

Če je smetane veliko, se mora dalje kot 25 ur v zemlji pustiti. Pozimi kadar je zemlja zmerzla, se dene žakelj v

klet (kelder) in s peskom zasuje. — Tako ravnajo Amerikanci in tudi na Francozkem ga ne delajo v nekterih deželah (v Normandii in Berry-i) drugač, ker pravijo, da jim ni pinje treba in tudi dosti dela nimajo, ker ni treba mesti, pa se še več in prav dobrega masla napravi. Nekteri vzamejo dva žaklja, da se sirovo maslo s perstjo ne pomeša. Sicer bo pa zavoljo tega vsaka gospodinja vedila kaj ima storiti. — Prodajamo kakor smo kupili to novico. Da je resnica, da tam pa tam tako ravnajo, ne dvomimo, ker imamo novico iz gotovih rok, — kaj pa, bi Amerikance in Francoze praskali: ali žaklji niso nič, če pinje nimate? in kaj s kopanjem jame in s potikanjem žaklja v jamo ni nič opraviti? Kaj, ko bi bilo maslo v pinji še pred umedeno kakor je vse uno storjeno? Morebiti vendar kdo poskusi!

(Zelena ajda in ajdovca živini škodljiva). V gospodarskem časniku „Pinkert's prakt. Wochenbl.“ smo brali od ajde nekaj, česar ne moremo zamolčati našim gospodarjem, to-le namreč: „Zelena ajda in ajdovca (slama) je govedom, prešičem, ovcam in kozam, če so bele barve, silno škodljiva, ako pridejo po ti klaji na solnce; črnim govedom, prešičem, kozam in ovcam pa ne škoduje“. Johnson pravi: „če ovce jedó cvetečo ajdo, so omotljene, kakor da bi bile pijane. Farmer poterjuje ravno to od prešičev“. — Ali je to resnica ali je bôsa, bi pač naši gospodarji lahko povedali, ki sejejo vsako leto dosti ajde in so že tudi priložnost imeli morebiti že kaj gotovega z zeleno ajdo in pa s slamo skusiti. Da suha ajdovca ni za klajo nič kaj obrajtana, nam je znano, kakor tudi to, da je nekteri tudi konjem radi ne nastiljajo, ker pravijo, da jim po nji rade noge otekó.

Starozgodovinske čertice

O legi in pomenu rimsko-slovenske postaje Pultavia.

Spisal Davorin Terstenjak.

Po Antoninovem potopisu je od Celeje rimska cesta držala v Petov (Petuj) skozi Ragando. Druge postaje ni poznamljane ne v tem potopisu ne na Peutingerjevi tabli. Al v hierosolimitanski potopisni knigi se najdejo te-le postaje:

Celeia XII. Mill. Pass. — Mutatio Lotodos. XII. — Mansio Ragindone. XII. — Mutatio Pultavia. XIII. — Civitas Petavione ¹⁾.

Pustivši imena drugih postaj hočem samo ime Pultavia razložiti. Od tega imena je že visokoučeni dr. J. G. Hahn ²⁾ važne besede izgovoril rekši: „da ima močno slovensk glas“ in da se mu silno dozdeva vere verdno terdenje onih, kateri branijo Slovencem stanovanjšča v jugu Evrope že za Rimljanov ³⁾.

Kaj pomeni ime Pultava?

V južni Rusii je tudi imenitno mesto Pultava s starimi terdnjavami obdano v lepi veliki ravnini stoječe, kjer ni viditi logov; samo črešnje so stanovniki v novejših časih nasajati začenjali, da iz njih žgejo dobre vodke. Pri tem mestu je Peter véliki 27. junija 1709 moč Škan-

dinavcev pod Karlom XII. poterl, zato so mu na vélikem tergovišču veličansk spomenik postavili.

Drugo mesto iz ravno te korenike se nahaja na Poljskem kraj Nareva, tudi imenitno v zgodovini bojev, ker so pri njem Saksonci leta 1703 od Škandinavcev potolčeni bili. To mesto se velí Pultusk (Pultsk). V slovanščini ne najdemo več korenčne oblike za razlago teh besed; zato moramo ime v sanskrit prestaviti. V sanskritski obliki bi se Pultava glasila Prthivî. Sedaj je treba iskati korenčno obliko besede Prthivî, in to najdemo v glagolni obliki prth, „extendere“, prthus, „latus“. Učeni jezikoslovec Benary ¹⁾ iz prthus izpeljava z vso pravico latinski „latus“ po odpadku labijalca p; tudi v slovanščini rad odpada labijalec v, na primer: las, lat, ladati namesto vlas, vlat, vladati. Prthus toraj pomeni: extensus, latus, amplius. Iz teh pomenov pa se je množina besed za poznamljevanje zemlje razvila, zato: prthivî, „terra“ in „Dea terrae“; primeri še sansk. urû, „latus“, in urvî, „terra“; iz urvî je gerška Pêa, Pêr, Pêrî, Pêîa ²⁾, terra, Erde, in božica zemlje.

Prthivî — Pltava — Pultava toraj pomeni: širjava, ravnina, to, kar Latium. In zares je Pultava rimska postaja stala na širokem petujskem polji, in ime še je ohranjeno v poznamljevanji reke Pultskava.

Naj nikdo ne misli, da se ime reke Pûlskáva kje izpeljevati ima iz polje. Iz te besede je oblika Pûlskáva nemogoča. Tudi ni iz polzek, schlüpferig ³⁾. Slovenci unkraj Drave še izgovarjajo Pûltskava, večidel se pa čuje z izpadlim glasnikom t — Pûlskáva. Pultskáva toraj izrazuje pomen po pultavi — široki ravnini tekoče reke = Ravanica.

Pultava je stala med Cerkvami in sv. Lovrencom na petujskem polji, ker je cesta držala skoz dravinsko dolino v Petuj. V tem okrožji je tudi išče domači zgodovinar Muhar. Velika ta postaja ni bila, ker se velí Mutatio, to je mesto, kjer so konje spreminjali.

(Konec sledi.)

Prislovice.

Nabral v Istri Jak. Volčič.

Ča več germí, to manje daží. (Ki mnogo žuga, ne škoduje dosti).

Ni človek (ampak angelj), ki ne falí, ni brod (ampak korito), ki ne jadri.

Bolje da Turku ostane, nego da meni nestane (manjka). Za kamik i za drevo patiti. (Zelò terpeti).

Ne takni se ptujega polja, da se ne takne tvojega zla nevolja.

Kade je človek, tù je smert. (Nikjer ni varno pred smertjo).

Da ti je pred očima slog (mir) i Bog!

Crikveno je ognjeno. (Kdor po cerkvenem seže, si srečo spali).

Rod i prirod (Anverwandschaft und Schwägerschaft.)

Od ure do ure Bog pomore. (Živimo, akoravno težko.)

Pol sveta je za prodati, a pol za kupiti. (In der Welt ist Alles feil.)

Ki pita (praša), ne zajde.

Šiba čini beli kruh jesti. (An der Disziplin ist viel gelegen).

¹⁾ Glej Muhar „Geschichte der Steierm.“ I. 83.

²⁾ Dr. J. G. v. Hahn „Albanesische Studien“ str. 215.

³⁾ Škoda, da gospodine Matija Koch, nemšk „Privatgelehrter“ ni ob pravem času za ta Hahn-ov spis zvedel, ker bi bil tako lahko število „panslavistov“ pomnožil. Gosp. Koch-a bodem v svojem delu zavernil. Do tiste dobe pa priporočujem vsem prijateljem in nasprotnikom mojih spisov, naj si kupijo, ako jim ni žal za 1 fl. 6 kraje. sreb. Kochovo knjižico: „Ueber die älteste Bevölkerung Oesterreichs und Baierns. Mit einem die ausschweifenden Richtungen in der österreichischen Geschichtsforschung beleuchtenden Anhang von Mathias Koch. Leipzig. Voigt et Günther 1856“, da se bodo prepričali s kakošnim orožjem se proti nam vojskuje. Ako bolj temeljitih nasprotnikov ne dobim — vesela mi majka! Takošni ne bodo nobenega mojih dokazov za slovensčino Norčanov prekučnili. Do onega časa se Vam pa, prečastiti gospod Koch Matija! lepo zahvalujemo za Vaš blagi trud.

¹⁾ Benary „Römische Lautlehre“ I. 263.

²⁾ Glej Benfey „Griechisches Wurzellex.“ I. 80. Pott „Etymolog. Forschung“ II. 178, in v Kuhnem „Zeitschrift für vergleichende Sprachforsch.“ V. B. IV. Heft str. 281.

³⁾ Ako bi iz polzek se izpeljevati imelo ime te reke, ne bi se čul izgovor Pultskava, temuč Pouzka, Pouza. Da se je izgovor Pultska nekdanj razgovetno čul, poterjujejo stare listine iz srednjega veka, v katerih stoji: Pulcka, Pulzau (glej Muhar „Gesch. der Steierm.“ II. 39.), toraj ni končnica cau = nemšk. gau, regio, kakor je Muhar izpeljeval vse slovenske besede na av, ava, ova. Tako je napravil Počgau iz Počehova, Pulsgau iz Pultskava, Trutgau iz Trotkova, in je povsod našel nemške: „Gaue“!!